

MEANINGS ASSIGNED TO THE CONCEPT OF TEXT BY TURKISH LANGUAGE TEACHERS AND THEIR OPINION ABOUT THE FEATURES THAT TEXTS MUST HAVE

TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN METİN KAVRAMINA YÜKLEDİKLERİ ANLAMLAR VE METİNLERİN TAŞIMASI GEREKEN ÖZELLİKLER İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

**Dilek CERAN¹
Derya ÇINTAŞ YILDIZ²**

Abstract

The purpose of this study is to determine the meanings that Turkish Language teachers assign to the concept of "text" and detect the goodness of fit of these concepts with text features stated in Turkish Language Curriculum with reference to the mentioned items. The study has descriptive quality and the survey model was used in it. The study group of research consisted of 79 female and 67 male Turkish language teachers, 146 teachers in total, working in the province of Konya in 2014-2015 academic year. The meanings assigned to the concept of "text" were categorized under the titles of "education", "text unit" and "language component" according to the answers given by Turkish language teachers to the form prepared by the researchers. It was determined that teachers featured the factors including area of interest and appropriateness of the level, developing reading habit and linguistic consciousness, improving vocabulary in appropriate text features for students. Additionally, it has been determined from the opinions of the teachers that it is necessary to choose good samples of texts in terms of language, narration and content, and it is not pointed out sufficiently that the dimension of critical, creative and questioning thinking which underlies the base of a curriculum has an important role in text features.

Keywords: Assigning meaning, text, text features, Turkish language teacher.

Özet

Bu çalışmanın amacı Türkçe öğretmenlerinin "metin" kavramına yükledikleri anlamları belirlemek ve öğretmenlerin belirttiği metin özellikleri ile Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan metin özelliklerinin örtüşme düzeylerini tespit etmektir. Çalışma, betimsel nitelikli olup tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2014-2015 eğitim öğretim yılında Konya ilinde görev yapan 79'u kadın 67'si erkek olmak üzere 146 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır. Türkçe öğretmenlerinin araştırmacılar tarafından hazırlanan görüşme formuna verdikleri cevaplara göre "metin" kavramına yükledikleri anlamlar "eğitim-öğretim", "metin birimleri" ve "dil ögesi" başlıkları altında kategorize edilmiştir. Öğretmenlerin öğrenciler için uygun metin özelliklerinde ilgi alanı ve seviyeye uygunluk, okuma alışkanlığı ve dil bilinci kazandırma, kelime hazinesini geliştirme hususlarını ön plana çıkardıkları tespit edilmiştir. Bununla beraber öğretmen görüşlerinde; metinlerin dil, anlatım ve içerik yönünden türünün güzel örneklerinden seçilmesi gerekliliğine, öğretim programının temelini oluşturan eleştirel ve yaratıcı düşünme boyutunun metin özellikleri arasında önemli bir yeri olduğuna yeterince dikkat çekilmediği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anlam yükleme, metin, metin özellikleri, Türkçe öğretmeni.

¹ Yrd.Doç.Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi Türkçe Eğitimi Bölümü, e-posta: dlkcrn@yahoo.com

² Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, e-posta: dcildiz@konya.edu.tr

Giriş

Kavramlar; öğrenme, öğretme ve düşünme süreçlerinin temelini oluşturmaktadır. Öğrenme ve öğretme, her öğretim programının ve dersin dayandığı temel kavramlara öğretmenin ya da öğrencinin yüklediği anlamlar ölçüsünde şekillenir. Öğrencinin bir kavrama yükleyeceği anlam, öğretmenin kavramla ilgili algısına paralel olarak ortaya çıkacaktır. Bu doğrultuda kavram öğrenme ve öğretiminin eğitim açısından önemi yadsınamaz.

Düşünme sisteminin bir parçası olan kavram; benzer özelliklere sahip nesne, görüş ve olaylar için geliştirilen ortak isimlendirmeler (Kaptan, 2009); ortak tepkiye yol açan ilişkili uyaran takımı (Thigarajan, Semmel ve Semmel, 1974; Özyürek, 1980); “Bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyu ve genel tasarımı” (www.tdk.gov.tr) gibi ifadelerle tanımlanmaktadır. Ülgen’e (2001: 110) göre “Temelde, kavramlar insanlarla ve onların duygu, düşünce, hareket bütünlüğü içinde edindikleri tecrübeleri ile var olurlar. İnsanların ürettiği bu kavramlar dünyayı anlamaya ve onunla bütünleşmeye yarayan, sonuçta insanlar arası iletişimi sağlayan ve ilkeler geliştirmeye temel olan bir çeşit bilgi formudur. Eğitim çoğu zaman kavramlarla ilgilidir.”

Bireylerin kavram oluşturma süreçleri, günlük hayatta gözlem ve tecrübe ile başlar. Eğitim, kavram edinimini planlı ve sistematik hâle getirmeye, bilimsel nitelik kazandırmaya ve kavramı algılama sırasındaki yanlış ve eksiklikleri gidermeye çalışır. Bununla birlikte kavramı algılama ve ona anlam yükleme, zihinsel bir yapı taşıdığı ve soyut olduğu için her bireyde aynı şekilde gerçekleşmeyebilir. Birey; kavramları kendi gerçekliğine, tutumuna, değerlerine, düşüncelerine ve davranışlarına göre değerlendirir ve onlara bir anlam yükler. Cullingford (1990) ile Brooks ve Brooks’a (1993) göre de öğrenme sürecinde birey, kendisine aktarılan bilgileri aynen almamakta, kendine ulaşan her bilgiyi süzgeçten geçirip yorumlayarak ona bir anlam yüklemeye çalışmaktadır. Piaget’ye (1952) göre ise insan zihni kendisine ulaşan her şeye anlam bulmaya çalışan dinamik bir bilişsel yapı grubudur. Bu anlam bulma ise öğrencinin tecrübesine, sahip olduğu kültüre, içinde öğrenmenin gerçekleştiği etkileşimin tabiatına ve öğrencinin bu süreçteki rolüne göre değişmektedir.

Bilişsel öğrenme kuramınca kabul edilen beyin temelli öğrenme kuramının esası, beynin kendisine ulaşan verilere anlam yüklemeye çalıştığına ve anlam yüklemenin de örüntüleme yoluyla olduğuna dayanmaktadır (Caine ve Caine, 1990). Dolayısıyla öğrenme sürecinde kavramların her birine anlam yükleme ve bu kavramları birbiriyle ilişkili bir örüntü oluşturma son derece önemlidir. Çok yapıli bileşenlerin (kavramların) kullanımını gerektiren anlam oluşturma sürecinde kavramlara yüklenen anlamlar, öğretme ve öğrenmenin çıktılarını etkileyecek niteliktedir. Resnick(1989), yapısalcı öğrenme yaklaşımında bireyin kavramlara; bir konudaki ön bilgilerine, öğretmen ve öğrenci tarafından ortaklaşa bilinen ödül, ceza ve karşılıklı beklentilere, bireyin öğrenmeye yaklaşımına, kültürel yargı ve değerleri ile beraber içinde bulunduğu sosyal çevreye göre bir anlam yüklemeye çalıştığını belirtmiştir.

Öğrenme sürecinin iki önemli unsuru olan öğretmen ve öğrencinin kavram öğretme ve öğrenme rolleri göz önüne alındığında, öncelikle öğretmenin kavramlarla ilgili algısını değerlendirmek gerekir. Çünkü her dersin kendine ait temel kavramlarına öğretmenin yüklediği anlam ya da anlamlar, aynı zamanda öğretmenin dersi neye göre ve nasıl şekillendirdiği ile ilgili ipuçları vermektedir. Öğretmenin kavramlara yüklediği anlamlardaki eksiklik ya da yanlışlık öğretme sürecinin kalitesine ve etkililiğine olumsuz şekilde yansiyacaktır. Çünkü öğretmenlerin öğrencilerine öğreteceği kavramlarla ilgili olarak doğru ve tam anlamalara sahip olmaları gerekir. Öğretmenler kendi eğitimlerinden ya da yaşantılarından kaynaklanan yanlışlara ya da eksikliklere sahiplerse bunları da öğrencilerine aktarma olasılıkları yüksektir (Bradley & Mosimege, 1998; Demircioğlu, Ayas ve Demircioğlu, 2002; Demircioğlu, Özmen ve Ayas, 2001; Temizkan, 2011; Wilson & Williams, 1996). Bu sebeple öğretmenlerin

kendi alanları ile ilgili temel kavramlar hakkındaki bilgileri ile onlara yükledikleri anlamların doğru olması ve dersin öğretim programındaki kavram çerçeveleri ile örtüşmesi, öğrenme-öğretme sürecinin sağlıklı ve etkili olması için önem arz etmektedir.

Öğretmenlik mesleği genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon ile sağlanır. (MEB, 1997). Bu bileşenlerden özel alan eğitimi ve yeterliği eğitim sürecinin öğretim ve öğrenme boyutunun şekillenmesinde önemli bir yere sahiptir. Özel alan yeterliğinde öğretmenlerin derse ait temel kavramlara yükledikleri anlamların öğretim programının öngördüğü ve çizdiği çerçeve doğrultusunda doğru ve eksiksiz olması, alanla ilgili hedef ve kazanımların gerçekleşmesinde bir ön koşul olarak düşünülebilir. Bu bağlamda bütün derslerin temelinde var olan ana dili öğretiminin temel kavramlarının öğretmenler tarafından doğru ve eksiksiz algılanması ve aktarılması gerekmektedir. Ana dili öğretimi genelde bütün öğretmenlerin özelde ise Türkçe öğretmenlerinin sorumluluğundadır.

Türkçe dersinin temel kavramları; okuma, dinleme/izleme, konuşma ve yazma dil becerileri ile bu dil becerilerini doğru ve etkili kullanmak için araç olan dil bilgisi olarak sıralanabilir. Öğretim süreci bu dil becerilerinden hangisini gerçekleştirmek için planlanırsa planlansın hareket noktası ağırlıklı olarak metindir. Çünkü dil eğitimi büyük oranda metin merkezli gerçekleştirilmektedir (Çeçen ve Çiftçi, 2007). Ancak metin merkezli bir dil öğretiminde metin amaç olmamalı; öğrencilere çeşitli becerileri öğretmek için araç olarak kullanılmalıdır. Bir başka ifadeyle öğrencide geliştirilecek beceriler amaç olmalı, metinlerden öncelikli olarak öğrencilerin dinleme, okuma, yazma, konuşma, görsel okuma ve sunu gibi dil becerilerini geliştirmek için yararlanılmalıdır. “Bu bağlamda okul öncesi dönemden başlanarak ilköğretimin son sınıfına kadar Türkçe derslerinde kullanılan metinlerin seçimine özen gösterilmesi gerekmektedir. İlköğretimde öğrencileri ders içi ve ders dışı etkinliklerle seviyelerine uygun metinlerle buluşturmak gerekir.” (Göçer, 2010: 343). Öğrencinin zihinsel becerilerini geliştirmek için ise metni anlama, üzerinde düşünme, çıkarımlar yapma, sorgulama değerlendirme vb. işlemler yapılmalıdır (Güneş, 2013a). Bu durum ders içinde ve ders dışında metinlerin diğer araçlardan biraz daha farklı ve bir araç olmanın ötesinde pek çok kazanımın ve becerinin gerçekleştirilmesi, geliştirilmesi vazifesini üstlendiğini göstermektedir. Dolayısıyla metin kavramını bu çok yönlü yapısı içinde algılamak, bu kavrama doğru ve eksiksiz anlamlar yüklemek gerekmektedir.

Türkçe Dersi Öğretim Programında, öğrencilerin okuma, anlama, anlamlandırma, yorumlama ve anlatma gibi becerileri içine alan yaratıcı düşünme, iletişim kurma, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma vb. üst düzey becerileri kazanmaları hedeflenmiştir (MEB, 2006:5). Bu hedefe ulaşılması için Türkçe derslerinin işlenişinde temel araç olan metinler büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda eğitim-öğretim sürecinin her basamağında Türkçe derslerinde kullanılan metinlerin seçimine özen gösterilmelidir.

Metinlerin ve metin seçiminin hem temel dil becerilerinin gelişiminde hem de çok yönlü düşünebilmedeki önemi sebebiyle özellikle ders kitaplarında yer alan metinler pek çok araştırmaya konu olmuştur. Metinler farklı bağlamlarda Türkçenin öğretimindeki yeri ve etkileri bakımından değerlendirilmiştir (Aydın, 2012; Demir, 2012; Özbay ve Çeçen, 2012; Yaman ve Çolak, 2009; Zorbaz, 2007).

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın temel öğrenme alanlarını ve eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim kurma, problem çözme gibi becerilerini geliştirmek için temel kaynak olan metinlerin nitelikli olması ve amaca hizmet etmesi son derece önemlidir. Bu sebeple metinlerin taşıyacakları kriterler, öğretim programında “Okuma metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler” başlığı altında 28 maddeyle belirlenmiştir. Bu maddelerden bazıları doğrudan metin ve metin özellikleriyle ilgiliyken bazıları ise özel olarak ders kitabına ve daha çok da kitaplardaki metinlerin niceliğine dairdir.

Bu çalışmanın amacı Türkçe öğretmenlerinin “metin” kavramına yükledikleri anlamları belirlemek ve bu kavramların söz konusu maddelerden hareketle Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda belirtilen metin özellikleri ile örtüşme düzeylerini tespit etmektir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Çalışma, Türkçe öğretmenlerinin “metin” kavramına yükledikleri anlamlar ve öğrenciler için uygun metinlerin özellikleri ile ilgili görüşlerinin Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda belirtilen metinlerin taşması gereken özellikler ile örtüşme düzeylerini tespit etmeye yönelik olduğundan betimsel niteliklidir ve tarama modeli kullanılmıştır.

Tarama modelleri geçmişte veya halen var olan bir durumu betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Amaç araştırma konusunu doğru bir şekilde gözlemleyip belirleyebilmek, bilimin tasvir fonksiyonunu ön plana çıkarmaktır Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan onu uygun bir biçimde gözleyip belirleyebilmektir (Karasar, 2009).

Patton (1987), birebir alıntılarının nitel araştırmalarda geçerliği sağladığını belirtmiştir. Bu sebeple çalışmada birebir alıntılara yer verilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2014-2015 eğitim öğretim yılında Konya ilinde görev yapan 79’u (%54.10) kadın 67’si (%45.89) erkek olmak üzere 146 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formuna son şeklinin verilmesi için dört öğretmenle pilot görüşme yapılmıştır. Metin kavramına yüklenen anlamlara yönelik olarak öğretmenlerin akıllarına ilk gelen kavramı yazmaları ve metni tanımlamaları ile ilgili cevapları paralellik gösterdiği için birleştirilmiştir. Görüşme formu açık uçlu iki sorudan oluşmaktadır:

1. “Metin” denilince aklınıza ilk gelen kavram nedir?
2. Size göre öğrenciler için uygun bir metnin özellikleri nelerdir?

Sorulara verilen cevaplar, araştırmacılar tarafından kayıt altına alınmıştır. İlk soruya verilen cevaplardan hareketle Türkçe öğretmenlerinin “metin” kavramına yükledikleri anlamlar tespit edilmiştir. İkinci soruya verilen cevaplar ise Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda belirtilen metinlerin taşması gereken özelliklerle karşılaştırılmış ve elde edilen bulgular frekans ve yüzde olarak tablolar halinde gösterilmiştir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda metinlerin taşması gereken özellikler, 28 maddeden oluşturulmuştur. Ancak bu maddelerden bazıları doğrudan metnin özelliklerini ifade etmeyip sadece derse özgü ya da ders kitabının hazırlanmasındaki şekli özellikleri belirtmekte (1, 6, 7, 9, 18, 19, 21, 22, 24, 25, 26, 27 ve 28. maddeler) bazıları ise genel metin özelliklerinin bir türe özelleştirilmiş hâlini ya da çeviri eserlerin durumunu ifade etmektedir (12. ve 14. maddeler). Dolayısıyla bu maddeler kapsam dışı bırakılmış ve geriye kalan 13 madde, öğretmenlerin belirttikleri öğrenciler için uygun metin özellikleri ile örtüşme düzeyleri açısından değerlendirilmiştir. Araştırmaya esas olmak üzere geriye kalan 13 madde yeniden numaralandırılmış ve bulgular bölümünde örtüşme düzeyleri verilirken bu madde numaraları kullanılmıştır:

1. Metinlerde millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.
2. Metinlerde ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.
3. Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.
4. Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, demokratik değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.
5. Metinler, öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyesine uygun olmalıdır.
6. Metinler, Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtan eserlerden seçilmelidir.
7. Metinler; dil, anlatım ve içerik açısından türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.
8. Metinlerde tutarlılık ve bütünlük olmalıdır.
9. Metinler, öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.
10. Metinler, öğrenciye eleştirel bir bakış açısı kazandıracak özellikler taşımalıdır.
11. Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.
12. Metinler, öğrenciye okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracak nitelikte olmalıdır.
13. Her metin, öğrencinin söz varlığını zenginleştirecek yeni öğrenilecek söz ve söz gruplarına yer vermeli; ancak bu oran metni oluşturan kelimelerin yüzde beşini geçmemelidir.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada, Türkçe öğretmenlerin formda yer alan sorulara verdikleri cevaplar içerik analiziyle değerlendirilmiştir. Cohen, Manion ve Morrison (2007) içerik analizinin; metinlerin düzenlenmesi, sınıflandırılması, karşılaştırılması ve metinlerden teorik sonuçlar çıkarılmasından oluşan bir araştırma tekniği olduğunu ifade etmiştir. Bunun yanında içerik analizinde birbirlerine benzeyen veriler, belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilerek okuyucunun anlayacağı biçime dönüştürülebilir. (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu sebeple çalışmada içerik analizi tercih edilmiştir.

Öğretmenlerin formdaki ilk soruya verdikleri cevaplar kategorize edilip temalaştırılmış, yüzde ve frekans verilerek tablolar hâlinde gösterilmiştir. Üçüncü soruya verdikleri cevaplar ise Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndan hareketle "Veri toplama Araçları" bölümünde belirtilen 13 madde ile örtüşme düzeyleri bakımından incelenmiştir.

Araştırmada metinlerin taşınması gereken özellikler sorulduğu için öğretmenler düşüncelerini olumlu cümlelerle ifade etmişlerdir. Ancak söz konusu 13 maddenin ilk dördü olumsuz yapıyla ifade edilmiştir. Bu sebeple öğretmenlerin düşünceleri değerlendirilirken olumlu ifadelerinin anlam bakımından örtüştüğü olumsuz yapılar maddelerin içinde ele alınmıştır.

Bulgular

Bu bölümde Türkçe öğretmenlerinin "metin" kavramına yükledikleri anlamlara ve öğrenciler için uygun metinlerin özellikleri ile ilgili görüşlerinin Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda belirtilen metinlerin taşınması gereken özellikler ile örtüşme düzeylerine yer verilmiştir:

Türkçe Öğretmenlerinin “Metin” Kavramına Yükledikleri Anlamlar

Araştırmada Türkçe öğretmenlerinden “metin” denilince akıllarına gelen ilk kavramı söylemeleri istenmiştir. Buradan elde edilen verilere göre, Türkçe öğretmenlerinin “metin” kavramına yükledikleri anlamlar Tablo 1’de gösterilmiştir:

Tablo1

Türkçe Öğretmenlerinin “Metin” Kavramına Yükledikleri Anlamlar

“Metin” Kavramına Yüklenen Anlamlar		f	%
Araç / Materyal	Değer Kazandırmak İçin	8	5,4
	Kültür Aktarmak İçin	3	2,1
	Dil Öğretimi İçin	17	11,6
	Okuma Kültürü Kazandırmak İçin	5	3,4
	Öğrencinin Duygusal ve Düşünsel Dünyasını Geliştirmek İçin	2	1,4
	Bakış Açısını Geliştirmek İçin	8	5,5
	Kazanımları Gerçekleştirmek İçin	12	8,3
	Hayatı Anlamak İçin	2	1,4
Paragraflardan Oluşan Bütün		8	5,4
Sözcüklerin Kurduğu Dünya- Kelimeler Bütünü		5	3,4
Farklı Türlerdeki Yazılar		4	2,7
Cümlelerden Oluşan Yazılı İfade		6	4,1
Birincil ve Önemli Kaynak		6	4,1
Dilin En büyük Yapı Birimi		2	1,4
Dilin Yazıya Yansıması		2	1,4
Dilin Mihenk Taşı		8	5,4
Amaçlı Yazı		3	2,1
Dilin Zenginliklerinin Göstergesi		7	4,8
Anlam Bütünlüğü Olan Yazılı Kaynak		5	3,4
Kitap		9	6,2
Okuma Parçası		15	10,3
Edebiyat		6	4,1
Düşünme Gücünü Geliştiren Yazılar		3	2,1
TOPLAM		146	100

Tablo 1’e bakıldığında Türkçe öğretmenlerinin “metin” kavramına yükledikleri anlamların başında “araç/materyal” gelmektedir. Türkçe öğretmenlerinin 57’si (% 39) akıllarına ilk gelen ifade olarak “araç/materyal” kavramını kullanmakla beraber, metnin hangi bakımdan araç/materyal olduğu hususunda farklı görüşler taşımaktadırlar. Metnin ne için araç/materyal olduğu ile ilgili 8 farklı görüşten “Dil Öğretimi İçin” (% 11,6), “Kazanımları Gerçekleştirmek İçin” (% 8,3) ve “Değer Kazandırmak İçin” (% 5,4) frekansı en fazla olanlardır.

Tablo 1’e göre Türkçe öğretmenlerinin “metin” kavramına yükledikleri anlamlardan “Okuma Parçası” (% 10,3), “Kitap” (% 6,2), “Paragraflardan Oluşan Bütün” (% 5,4), “Dilin Mihenk Taşı” (% 5,4), “Dilin Zenginliklerinin Göstergesi” (% 4,8) en sık tekrarlananlar arasındadır.

Türkçe öğretmenlerinin “metin” kavramına yükledikleri anlamlar, “eğitim-öğretim” (% 57,7), “metin birimleri” (% 13,3) ve “dil ögesi” (% 28) başlıkları altında kategorize edilebilir. Metin kavramına yüklenen anlamlardan “araç-materyal, birincil ve önemli kaynak, amaçlı yazı, okuma parçası, düşünme gücünü geliştiren yazılar” eğitim-öğretim; “paragraflardan oluşan bütün, sözcüklerin kurduğu dünya-kelimeler bütünü, cümlelerden oluşan yazılı ifade, dilin en büyük yapı birimi,” “metin birimleri; “farklı

türdeki yazılar, dilin yazıya yansınması, dilin mihenk taşı, dilin zenginliklerin göstergesi, anlam bütünlüğü olan yazılı kaynak, kitap, edebiyat” ise “dil ögesi” başlığı altında yer almaktadır.

Türkçe öğretmenlerinin metne eğitim-öğretim açısından yükladıkları anlamların başında araç-materyal gelmektedir. Ancak metni araç-materyal olarak algılayışları işlevsel olarak sekiz farklı kategoride toplanmıştır ve öğretmenler bu kategorileri şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Metin, kültürü yeni nesillere aktarma aracıdır.” (Ö18)

“Metin deyince aklıma ilk gelen evrensel ve millî değerlere sahip bireyleri yetiştirme aracı.” (Ö27)

“Türkçe dersinde dört dil becerisi, dilbilgisi ve kelime öğretimini sağlamak amacıyla kullanılan araçlardır.” (Ö8)

“Metinler öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmak için lazım olan materyallerdir.” (Ö4)

“Metin, bireyin duygusal ve düşünsel zekâsını geliştirmek yolunda kullanılan materyallerdir. (Ö13)

“Kişinin bakış açısını zenginleştirmek için sadece Türkçe dersinde değil bütün derslerde ihtiyaç olan dil malzemeleridir.” (Ö7)

“Öğrencilere kazandırılacak kazanımlar için kullanılan bir araçtır.” (Ö2)

“Metin deyince aklıma hayatın kendisi geliyor. Hayatı anlamak dolayısıyla her şeyin farkında olmak için gerekli ana malzemedir metinler.” (Ö15)

Metne metin birimlerine göre anlam yükleyen öğretmenler ise kelimedenden cümleye cümleden paragrafa ve nihayet metne ulaştırılan süreci şu şekilde belirtmişlerdir:

“Bir yazıyı biçim, anlatım özellikleriyle oluşturan kelimeler bütünüdür.” (Ö31)

“Cümlelerin oluşturduğu yazılı ifadelerdir.” (Ö6)

“Öğrencilerin ana fikrini bir türlü bulamadığı paragraflar bütünüdür.” (Ö1)

Metne daha kapsamlı olarak ve daha çok da dilin ve edebiyatın bir parçası olarak anlam yükleyen Türkçe öğretmenlerin cümlelerine şunlar örnek teşkil edebilir:

“Metin denilen şey, edebî eserdir. Kişiyi edebiyatın içine çeken ve sanatsal bir haz duymasını sağlayan yazılar metin olabilir ancak.” (Ö41)

“Metin deyince Türkçenin sahip olduğu dil zenginliklerini yansıtan yazılı ifadeler geliyor aklıma. (Ö11)

“Şiir, deneme, hikâye, biyografi gibi yazılara metin denir.” (Ö23)

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda metinlerin taşınması gereken özelliklerden doğrudan ders kitabına yönelik olanlar kapsam dışı bırakıldıktan sonra geriye kalan 13 maddenin öğretmenler tarafından belirtilen çocuğa yönelik metin özellikleri ile örtüşme düzeyi Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2

Türkçe Öğretmenlerinin Belirttikleri Metin Özelliklerinin Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Metinlerin Taşması Gereken Özelliklerle Örtüşme Düzeyi

Madde Numarası	Metinlerin Taşması Gereken Özellikler	Öğretmenlerin Belirtme Sıklığı	
		f	%
1	Metinlerde millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.	72	49,3
2	Metinlerde ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.	11	7,5
3	Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.	103	70,5
4	Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, demokratik değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.	12	8,2
5	Metinler, öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyesine uygun olmalıdır.	125	85,6
6	Metinler, Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtan eserlerden seçilmelidir.	47	31,2
7	Metinler; dil, anlatım ve içerik açısından türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.	8	5,4
8	Metinlerde tutarlılık ve bütünlük olmalıdır.	5	3,4
9	Metinler, öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.	98	67,1
10	Metinler, öğrenciye eleştirel bir bakış açısı kazandıracak özellikler taşınmalıdır.	29	19,9
11	Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.	37	25,3
12	Metinler, öğrenciye okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracak nitelikte olmalıdır.	121	82,9
13	Her metin, öğrencinin söz varlığını zenginleştirecek yeni öğrenilecek söz ve söz gruplarına yer vermeli; ancak bu oran metni oluşturan kelimelerin yüzde beşini geçmemelidir.	112	76,7

Tablo 2'ye göre metinlerin taşması gereken 13 maddelik özelliklerden her birine farklı oranda yer verilmiştir. Türkçe öğretmenlerinin metinlerin özellikleri ile ilgili olarak en çok tekrar ettikleri özelliklerin başında “Metinler, öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyesine uygun olmalıdır.” (% 85,6); “Metinler, öğrenciye okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracak nitelikte olmalıdır.” (% 82,9); “Her metin, öğrencinin söz varlığını zenginleştirecek yeni öğrenilecek söz ve söz gruplarına yer vermeli; ancak bu oran metni oluşturan kelimelerin yüzde beşini geçmemelidir.” (% 76,7); “Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.” (% 70,5); “Metinler, öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.” (% 67,1) yer almaktadır.

Metinlerin taşması gereken özelliklerden “Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, demokratik değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.” (% 8,2); “Metinlerde ayrımcılığa

yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.” (% 7,5); “Metinler; dil, anlatım ve içerik açısından türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.” (% 5,4); “Metinlerde tutarlılık ve bütünlük olmalıdır.” (% 3,4)” maddeleri en az ifade edilenlerdir.

Türkçe öğretmenlerinin yukarıda frekans olarak “Size göre öğrenciler için uygun bir metnin özellikleri nelerdir?” açık uçlu sorusuna verdikleri cevaplar ile ilgili örnek cümleler şöyledir:

“Metinler, eğitim seviyesine ve yaş aralığına uygun seçilmeli ve anlaşılır olmalıdır. Yazılar dilin güzelliklerini gösterir şekilde olmalı ve hedef kitleyi etkilemelidir.” (Ö8)

“Yalnızca metin seçmek için uzmanlar olmalıdır. Yaratıcı okumaya uygun metinler çocukların merakını uyandırır.” (Ö4)

“Ders içinde kullanılan metinler hem ders öğretimine hizmet etmeli hem de içerik, yazı, yazar özellikleriyle öğrencilerin kültürel anlamda gelişimine katkı sağlamalıdır.” (Ö5)

“Ders kitaplarında türlerinin iyi örnekleri yer almalıdır ki öğrenci yeni öğrendiği metin türünün tüm özelliklerini okuduğu metinde bulabilsin.” (Ö15)

“Metinler öğrenciye yönelik, anlaşılır, akıcı ve gereksiz ayrıntılardan sıyrılmış yapıda olmalıdır.” (Ö26)

“İlgi çekici olmalı bir şeyler öğretirken sıkılmaması gerekiyor.” (Ö30)

“Metinler, kültürümüzü, değerlerimizi anlatan, benimseten bir yapıya sahip olmalıdır.” (Ö53)

“Ders kitaplarında Türkçenin doğru düzgün kullanılmadığı, yanlışlarla dolu metinler var. Bir metin öncelikle dilimizin güzelliklerini yansıtmalı ve sağlam olmalı.” (Ö7)

“Metinler, öncelikle sınırlı sayıda kelime ile konuşan öğrencilerin kelime hazinesine katkıda bulunmalı. Zaten bildiği kelimelerden oluşan metinler, öğrenciye kısır bir kelime varlığına hapsediyor.” (Ö13)

“Bence iyi metin çocuğa okumayı sevdirep onu yeni metinleri okumaya sevk edecek nitelikte olmalı.” (Ö9)

“Metinler tamamen bilgiye dayanmamalı. Öğrenciyi düşünmeye, sorgulamaya, eleştirel düşünmeye yönlendirmeli.” (Ö11)

“Her metin yazarın düşünce dünyasını açığa vurur. Bu bazen sakıncalı olabilir. Metinler ideolojik olmamalı. Toplum birleştirici, bütünleştirici metinler uygun metinlerdir bana göre.” (Ö33)

Sonuç ve Tartışma

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre Türkçe öğretmenlerinin “metin” kavramına yükledikleri anlamlar, “eğitim-öğretim” (% 57,7), “metin birimleri” (% 13,3) ve “dil ögesi” (% 28) başlıkları altında kategorize edilebilir. Metin kavramına yüklenen anlamlardan “araç-materyal, birincil ve önemli kaynak, amaçlı yazı, okuma parçası, düşünme gücünü geliştiren yazılar” eğitim-öğretim; “paragraflardan oluşan bütün, sözcüklerin kurduğu dünya-kelimeler bütünü, cümlelerden oluşan yazılı ifade, dilin en büyük yapı birimi” “metin birimleri; “farklı türdeki yazılar, dilin yazıya yansımaları, dilin mihenk taşı, dilin zenginliklerin göstergesi, anlam bütünlüğü olan yazılı kaynak, kitap, edebiyat” ise “dil ögesi” kategorisi içerisinde değerlendirilmiştir.

Metni öncelikli olarak “araç-materyal, birincil ve önemli kaynak, amaçlı yazı, okuma parçası, düşünme gücünü geliştiren yazılar” olarak algılayan Türkçe öğretmenlerinin metin kavramını daha çok eğitim-öğretim açısından ele aldıklarını söylemek mümkündür. Araştırmada Türkçe öğretmenlerinin metin kavramına araç-materyal

başta olmak üzere ağırlıklı olarak eğitim-öğretim açısından algılamaları, dil eğitiminin büyük oranda metinler merkezinde gerçekleştirilmesi ile (Çeçen ve Çiftçi, 2007: 39-49) paralellik göstermektedir. Öğretmenlerin % 57,7'sinin metin kavramını eğitim öğretimin bir parçası olarak düşünmesi, dil öğretiminin en önemli ve temel aracının metinler olduğu (Güneş, 2013b: 2) görüşüyle örtüşmektedir.

Metinleri eğitim-öğretimin bir parçası olarak algılayan öğretmenlerin % 39'u metinlere "araç-materyal; % 10,3'ü ise "okuma parçası" şeklinde anlam yüklemişlerdir. Ancak öğretmenlerin araç-materyal olarak metinlerden beklentileri arasında farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Öğretmenlere göre metinler değer kazandırmak, okuma kültürü kazandırmak, öğrencinin duygusal ve düşünsel dünyasını, bakış açısını geliştirmek, hayatı anlamak ve dili öğretmek için bir araçtır. Alan yazında değerler eğitimi, kültür aktarımı, okuma kültürü kazandırma, düşünme becerilerini geliştirme üzerine yapılan araştırmalar da metinlerin bir araç olarak önemini ortaya koymaktadır (Canlı, 2015; Ilgın ve Arslan, 2012; Karatay, 2007; Kolaç, Demir, Karadağ, 2012; Özbay, 2002; Özbay ve Özdemir, 2012; Tekşan, 2010; Pilav, Demir ve Demir, 2015; Yaman ve Çolak, 2009).

Türkçe öğretmenlerinin % 11,6'sı metni "dil öğretimi için", % 8,3'ü ise "kazanımları gerçekleştirmek için" araç olarak görmektedir. Dolayısıyla öğretmenler için metinler öncelikli olarak dört temel dil becerisini ve bu beceri alanlarının kazanımlarını gerçekleştirme vazifesini üstlenmelidir. Baş'a (2003) göre de öğrencilerin okuyup dinlediklerini anlamalarını, düşündüklerini söz ve yazı ile anlatabilmelerini kendine amaç edinen Türkçe dersinde, temel araç olan ders kitaplarında yer alan metinler, anlama ve anlatma çalışmalarını yürüten ana malzemelerdir.

Türkçe öğretmenlerinin % 13,3'ü metin kavramına; metnin birimleri olan kelime, cümle ve paragrafa göre anlam yüklemişlerdir. Bu durum, öğretmenlerin okumayı ve metni, parçadan bütüne (aşağıdan yukarıya) giden bir süreç olarak gören yaklaşımla ele aldıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu yaklaşıma göre kelime anlamları birleşerek anlam üniteleri oluşturmakta ve cümlelerin anlamlarından sonra da paragraf ve metin anlamlarına ulaşılmaktadır (Coşkun, 2002). Dolayısıyla söz konusu öğretmenler, metin birimlerinden metne giden bir anlam oluşturma sürecini öne çıkarmaktadırlar.

Türkçe öğretmenlerinin % 28'i ise metne bir dil ögesi olarak yaklaşmakta ve bu doğrultuda "farklı türdeki yazılar, dilin yazıya yansımaları, dilin mihenk taşı, dilin zenginliklerin göstergesi, anlam bütünlüğü olan yazılı kaynak, kitap, edebiyat" gibi anlamlar yüklemektedirler. Bu anlamları yükleyen öğretmenlerin metinleri; daha çok anlamsal, edebî ve dilin özelliklerinin temsilcisi olarak algıladıkları söylenebilir. Öğrenme- öğretim sürecine öğrencilerin etkin katılımını sağlamak ve temel dil becerileriyle ilgili hedeflere ulaşabilmek için seçkin edebî metinlerden yararlanmak gerekir (Göçer, 2010). Dolayısıyla metni bir dil ögesi ve dilin en büyük yapı taşı olarak algılayan öğretmenlerin, metin kavramıyla edebî metinleri öne çıkardıkları düşünülebilir. Sever'e (2004) göre de metinler Türkçe öğretiminin temel araçlarıdır ve Türkçenin akıcılığı, yalnlığı, deyimleme ve mecaz gücü ile duygu ve düşünce zenginliğinin yansıtıldığı metinlerle gerçekleştirilen çalışma ve incelemeler, öğrencilere yaşantı zenginliği kazandırmaktadır.

Bu araştırmada öğretmenlerin metne yükledikleri anlamlardan da hareketle öğrenciler için uygun metnin nasıl olması gerektiği hususundaki görüşleri Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki metinlerin taşması gereken özellikler ile karşılaştırılmıştır. Türkçe öğretmenlerinin metinlerin özellikleri ile ilgili olarak en çok tekrar ettikleri özelliklerin başında "Metinler, öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyesine uygun olmalıdır." (% 85,6); "Metinler, öğrenciye okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracak nitelikte olmalıdır." (% 82,9); "Her metin, öğrencinin söz varlığını zenginleştirecek yeni öğrenilecek söz ve söz gruplarına yer vermeli; ancak bu oran metni oluşturan kelimelerin yüzde beşini geçmemelidir." (% 76,7); "Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini

olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.” (% 70,5); “Metinler, öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.” (% 67,1) yer almaktadır.

Bu maddelere genel olarak bakıldığında öğretmenlerin metinlerde öncelikle ilgi alanı ve seviyeye uygunluk, okuma alışkanlığı ve dil bilinci kazandırma, kelime hazinesini geliştirme hususlarını ön plana çıkardıkları anlaşılmaktadır. Bu özelliklerin birbirini tamamlayan bir süreci ifade ettiği dikkati çekmektedir. Öğrencinin ilgi ve seviyesine uygun bir metin, önce bireye okumayı sevdirecek, okuma alışkanlığı kazandıracak, ardından da bireyin kelime hazinesi geliştirecektir. Böylelikle birey dilin zenginliklerini fark eder ve kullanır hâle gelecektir. Ancak özellikle öğretmen görüşlerine dayalı olarak yapılan araştırmalar, ders kitaplarındaki metinlerin söz konusu hususlarda kısmen yeterli ya da yetersiz olduğuna işaret etmektedir. Gün'ün (2012) araştırmasına göre öğretmenler dil açısından ders kitaplarındaki metinleri genel olarak uygun bulurken söz varlığını geliştirme, okuma zevk ve alışkanlığı kazandırma hususunda yetersiz bulduklarını dile getirmişlerdir. Kolaç'ın (2003) çalışmasına göre öğretmenler, metinlerin çocukları okumaya özendirmediği kanaatini taşımaktadırlar. Yıldız, Ceran ve Erdağı Toksun'un (2011) araştırmasında ise öğretmenlerin büyük çoğunluğu ders kitaplarındaki metinleri dil bakımından öğrenci düzeyine uygun bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Karakuş'un (2014) araştırmasında da benzer bir sonuçla, ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarının dil ve anlatım yönünden yeterli olmadığı belirlenmiştir. Karadağ ve Kurudayıoğlu'nun (2010) ders kitaplarındaki metinleri kelime hazinesi bakımından değerlendirdikleri araştırmada, söz konusu metinlerin kelime hazinesini geliştirme hedefinin göz ardı edildiği tespit edilmiştir. Yapılan bu ve benzeri çalışmalar, öğretmenlerin yukarıda sayılan metin özelliklerini öncelikli tuttuğuna, derste kullandıkları temel materyal olan metinleri bu bağlamda değerlendirdiklerine ve söz konusu hususlardaki yetersizliklerin ve eksikliklerin Türkçe dersinin amaç ve hedeflerine ulaşmada önemli bir engel olduğuna işaret etmektedir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan metinlerin taşınması gereken özellikler arasında en az ifade edilenler ise “Metinler; dil, anlatım ve içerik açısından türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.” (% 5,4); ile “Metinlerde tutarlılık ve bütünlük olmalıdır. (% 3,4)” maddeleridir. Bu maddelerden ilki, ana dili eğitimi gerçekleştirilmede kullanılacak metinlerin seçiminde oldukça önemlidir. Çünkü “edebî türlere ait seçkin örneklerin dil eğitiminde pedagojik birer malzeme olarak kullanımı büyük önem arz etmektedir. Bu tür seçkin edebî ürünleri öğrenen öğrencilerin dilin inceliklerini görmesi, dilin işleyişinden hareketle kurallarını sezmesi ve kavraması, en önemlisi de dil bilinci kazanması önemlidir.”(Göçer, 2010: 345-346). Bununla birlikte bu maddenin metin özelliği bakımından öğretmenler tarafından sadece % 5,4 oranında dile getirilmesi son yıllardaki dil öğretim yaklaşımları ile açıklanabilir. Çünkü “dil öğretim yaklaşımları metin anlayışını da etkilemiş ve her yaklaşım kendine özgü bir metin anlayışı benimsemiştir. Böylece dil öğretiminde önceleri edebî metinlere çok değer verilmiş, ardından bunlar bir kenara bırakılarak üretilmiş metinler kullanılmış, son yıllarda ise özgün ve özel metinlerle, edebî metinler ve etkinlikler bir arada kullanılmaya başlamıştır.” (Güneş, 2013a: 603).

Araştırma sonuçlarında dikkati çeken hususlardan biri de metinlerin öğrenciye eleştirel bir bakış açısı kazandıracak özellikte olması gerektiği görüşünün oldukça düşük oranda kalmasıdır (% 19,9). Oysaki yapılandırmacı yaklaşımın ve bu yaklaşıma göre hazırlanmış öğretim programının temelinde eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, araştırma, sorgulama gibi temel dil becerileri bulunmaktadır (MEB, 2006: 5). Dolayısıyla söz konusu yaklaşımın ve programın uygulayıcısı olan öğretmenlerin metin özellikleri arasında bu özellik daha sıkça belirtmeleri beklenir. Her ne kadar öğretmenler metinlerin özelliklerinin ne olması gerektiğiyle ilgili eleştirel ve yaratıcı düşünme boyutunu az vurgulamış olsalar da öğretmen görüşlerine dayalı olarak

yapılan pek çok araştırma, metinlerin bu alanda eksik olduğu yönündedir. Gün'ün (2012) araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin % 70'lik çoğunluğu Türkçe ders kitabındaki metinleri, öğrencilerin eleştirel ve yaratıcı düşünme güçlerini geliştirmeye yeterince uygun bulmamaktadır. Kolaç (2003) da araştırmasında öğretmenlerin çoğunluğunun metinlerin öğrencileri düşünmeye, araştırmaya, tartışmaya yönlentmediği ya da kısmen yönelttiği sonucuna ulaşmıştır. Yıldız, Ceran ve Toksun'un (2011) çalışmasında Türkçe ders kitabındaki metinlerin programın temelini oluşturan becerileri ne kadar desteklediği sorusuna öğretmenlerin eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim kurma, problem çözme, araştırma boyutunda çoğunlukla "kısmen" ya da "hayır" cevabını verdikleri dikkati çekmektedir. Başoğlu ve Mutlu (2012) ise ders kitaplarındaki metinleri eleştirel düşünme becerisine uygunluk bakımından inceledikleri çalışmalarında çoğunlukla öğrenciyi düşündürmekten uzak, merak duygusunu kamçulamayan ve bilgilerin hazır olarak sunulduğu metinlerin kullanıldığını; bilgi ön planda tutulduğu için sorgulayıcı bir anlatım tarzının yakalanmadığını ifade etmiştir. Bello (2007) ve Hoge (2002), yapmış oldukları araştırmalarda, anlam yüklemenin başarı ediniminde önemli bir adım olduğunu tespit etmiştir. Bu bağlamda az sayıda öğretmenin metinlere eleştirel ve yaratıcı düşünmeyi sağlayıcı bir anlam yüklemesinin önemli bir eksiklik olduğu söylenebilir. Hem kitaplar hem de öğretmen görüşlerinden hareketle yapılan çalışmalarda öğretim programlarının ön gördüğü eleştirel, araştırmacı ve tartışmacı düşünme yapısının metinlerde yeteri kadar yansıtılmadığı görüşü ve bu araştırmada sistemin uygulayıcısı öğretmenlerin söz konusu temel becerileri metin özellikleri arasında geri planda bırakması; çocuklar için uygun metin seçiminde bu özelliğin öne çıkarılması gereğini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, öğretmenler metin kavramına ders içi veya ders dışında öğrencilerine aktarmak ya da kazandırmak istedikleri doğrultuda farklı anlamlar yüklemektedirler. Öğretmenlerin yükledikleri bu anlamlar aynı zamanda bir araç olarak metni nasıl ve niçin kullandıkları ile ilgili de ipuçları vermektedir. Metin kavramına ağırlıklı olarak ana dili açısından anlam yüklenmesi, metinlerin bilhassa çocukları hayata hazırlama, düşünme becerilerini geliştirme, edebî ve estetik zevke sahip olma gibi özelliklerinin göz ardı edilmesine sebep olmamalıdır. Öğretmenler, programın ön gördüğü ve genel amaçlar bahsinde belirttiği doğrultuda nesiller yetiştirmek için metinleri çok yönlü ve işlevsel olarak kullanmalı ve metni çok yönlü yapısıyla ele almalıdır.

Metinlerin taşması gereken özellikler Türkçe Dersi Öğretim Programında detaylı ve maddeler hâlinde ele alınmıştır. Bu maddelerden birini diğerinden daha önemli saymak mümkün değildir. Dolayısıyla gerek ders kitabına seçilen metinler gerekse öğretmenlerin birer rehber olarak çocuklara sunacağı metinler programda belirtilen özellikleri taşıyor nitelikte olmalıdır.

Öneriler

1. Öğretmenler, metinleri çok yönlü ve işlevsel olarak kullanmalı ve öğrencilerin metnin bu çok yönlü yapısını sezmelerini sağlamalıdır.
2. Metinlerin taşması gereken özelliklerin her biri ayrı öneme sahiptir. Dolayısıyla öğretmenlerin bu özelliklerin tümünü kapsayıcı donanıma sahip olmaları gerekmektedir.
3. Öğretmen adaylarının Türkçe eğitiminin en önemli materyali olan metinleri bütün özellikleri ile nasıl kullanacaklarını öğrenmeleri bakımından Türkçe Eğitimi Bölümlerinde önceden var olan ancak 2006'da programdan çıkarılan "Metin Bilgisi" dersi lisans programında yeniden yer almalıdır.
4. Öğretmenlerin metin kavramına yaklaşımlarını geliştirmek için seminerler düzenlenmelidir.

KAYNAKÇA

- Aydın, İ. (2012). İlköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitabının “duygular” temasında yer alan okuma metinlerine metindilbilimsel bir yaklaşım. *Turkish Studies*, 7(3), 381-407.
- Baş, B. (2003). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında metin türleri üzerine bir inceleme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13, 257-265.
- Başoğlu, N. ve Mutlu, B. (2012). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin eleştirel düşünme eğitime uygunluğu. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(3), 983-998.
- Bello, D. M. (2007). *The effect of Brain-Based learning with teacher training in division and fractions in fifth grade students of a private school*. Capella University Graduate School of Education, Capella.
- Bradley, J. D. & Mosimege, M. D. (1998). Misconceptions in acids and bases: a comparative study of student teachers with different chemistry backgrounds. *South African Journal of Chemistry*, 51, 137- 147.
- Brooks, J.G. & Brooks, M.G. (1993). *In search of understanding: the case for constructivist classrooms*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Caine, R.N. & Caine, G. (1990). Understanding a brain-based approach to learning and teaching. *Educational Leadership*, 48(2), p 66.
- Canlı, S. (2015). Türkçe ders kitaplarına seçilecek metinlerin belirlenmesinde çocuğa görelilik ilkesi. *Journal of Language Education and Research (JLERE)*, 1(1), 98-123.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Research methods in education* (6th ed.). New York, NY: Routledge.
- Coşkun, E. (2002). Okumanın hayatımızdaki yeri ve okuma sürecinin oluşumu. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 11(11), 232-244.
- Cullingford, C. (1990). *The nature of learning. children teachers and the curriculum*. London: Casseli Educational Limited.
- Çeçen, M. A. ve Çiftçi, Ö. (2007). İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından değerlendirilmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 173, 39-49.
- Demir, T (2012). İlköğretim sekizinci sınıf Türkçe ders kitaplarındaki hikâye metinlerinde yer alan değer unsurlarının eşdizimsel örüntülemeler açısından görünüşleri. *Turkish Studies*, 7(2), 1063-1078.
- Demircioğlu, H., Ayas, A. ve Demircioğlu, G. (2002). Sınıf öğretmen adaylarının kimya kavramlarını anlama düzeyleri ve karşılaşılan yanlışlar. *V. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi Bildiri Özetleri, ODTÜ Eğitim Fakültesi, Ankara*.
- Demircioğlu, G., Özmen, H. ve Ayas, A. (2001). Kimya öğretmen adaylarının asitler ve bazlarla ilgili yanlış anlamalarının belirlenmesi. *Yeni Binyılın Başında Türkiye’de Fen Bilimleri Eğitimi Sempozyumu, TC Maltepe Üniversitesi*.
- Gün, M. (2012). İlköğretim ikinci kademe Türkçe dersi okuma metinlerinde karşılaşılan sorunlar. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(4), 1-21.
- Güneş, F. (2013a). Türkçede metin öğretimi yerine metinle öğrenme. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı*, 6(11), 603-637.
- Güneş, F. (2013b). Türkçe öğretiminde metin seçimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(1), 1-12.
- Göçer, A. (2010). Türkçe öğretiminde çok uyaranlı bir öğrenme ortamı oluşturmak için seçkin edebî ürünlerden yararlanma. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27(27), 341-369.
- Hoge, P. T. (2002). The integration of brain-based learning and literacy acquisition. Georgia State University Graduate School of Education, Georgia.

- İlgın, H. ve Arslan, D. (2012). Türkçe dersinde metinlerle problem çözme öğretiminin öğrencilerin problem çözme becerilerine etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 157-176.
- Kaptan, F. (1999). *Fen bilgisi öğretimi*. Ankara: MEB Yayınları.
- Karadağ, Ö. ve Kurudayıoğlu, M. (2010). 2005 Türkçe programına göre hazırlanmış ilköğretim birinci kademe Türkçe ders kitaplarının kelime hazinesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27(27), 423-436.
- Karakuş, N. (2014). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin dil ve anlatım yönünden incelenmesi. *Tarih Okulu Dergisi*, 7(18), 567-593.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Karatay, H. (2007). Dil edinimi ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3), 463-477.
- Kolaç, E. (2003). İlköğretim dördüncü sınıf Türkçe ders kitaplarının öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 105-137.
- Kolaç, E., Demir, T. ve Karadağ, R. (2012). Öğretmen adaylarının dil eğitiminde çocuk edebiyatı metinlerinin kullanımına yönelik görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 16(1), 195-212.
- MEB (1997). *Öğretmen yetiştirme ve eğitiminin temel esasları*. Ankara: MEB Yayınları.
- Özbay, M. (2002). Kültür aktarımı açısından Türkçe öğretimi. *Türk Dili*, 602, 12-120.
- Özbay, M. ve Çeçen, M.A. (2012). Türkçe ders kitaplarında (6-8. sınıflar) yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 67-76.
- Özbay, M. ve Özdemir, B. (2012). Okuduğunu anlama sürecinde çıkarım yapma becerisinin işlevi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), 17-28.
- Özyürek, M. (1984). Kavram öğrenme ve öğretme. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16(2), 347-366.
- Patton, M.Q. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation*. Newbury Park, Sage.
- Piaget, J. (1952). *The origins of intelligence in children*. New York: International Universities Press.
- Pilav, S., Demir, H.A. ve Demir, H. (2015). İlköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 44(206), 16-29.
- Resnick, L.B. (1989). *Knowing, learning and instruction: Essays in honor of Robert Glaser*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Sever, S. (2004). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tekşan, K. (2010). Kültür aktarımında yazılı anlatımın rolü. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27(27), 595-619.
- Temizkan, M. (2011). Türkçe öğretmeni adaylarının temel dil becerilerinden okuma ile ilgili kavramları öğrenme düzeyleri ve kavram yanılgıları. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, 29-47.
- Thiagarajan, S; Semmel, D.S. & Semmel, M.J. (1974). *Instructional development for training teachers of exceptional children*. Minneapolis: Indiana University.
- Türk Dil Kurumu < www.tdk.gov.tr >, (ET: 11.06.2015).
- Ülgen, G. (2001). *Kavram geliştirme. kuram ve uygulamalar*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Wilson, M. & Williams, D. (1996). Trainee teachers misunderstandings in chemistry: diagnosis and evaluation using concept mapping. *School Science Review*, 77, 107-113.
- Yaman, H. ve Çolak, S. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan değerler. *Journal of Values Education*, 7(18), 107-120.

Ceran, D. ve Yıldız, D. (2015). Türkçe Öğretmenlerinin Metin Kavramına Yükladıkları Anlamlar ve Metinlerin Taşması Gereken Özellikler İle İlgili Görüşleri, ss 26-40.

- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, D., Ceran, D. ve Erdağı Toksun, S. (2011). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. I. Uluslararası Türkçe Eğitimi Sempozyumu, 15-17 Aralık 2011 (ss. 123-130). Ankara.
- Zorbaz, K. Z. (2007). Türkçe ders kitaplarındaki masalların kelime- cümle uzunlukları ve okunabilirlik düzeyleri üzerine bir değerlendirme. *Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi*, 3(1), 87-101.